

ROZDZIAŁ IV

SZAFARZ ŁASKI NAJWYŻSZEGO KAPŁAŃSTWA

«Uświęceni w Jezusie Chrystusie i powołani do świętości» (1 Kor 1, 2)

32. Myśląc o jednej z pierwszych i podstawowych funkcji biskupa, jaką jest posługa uświęcania, przychodzą mi na myśl słowa, które apostoł Paweł kierował do wiernych w Koryncie, niemalże stawiając im przed oczami tajemnicę ich powołania: «uświęceni w Jezusie Chrystusie i powołani do świętości wspólnie ze wszystkimi, co na każdym miejscu wzywają imienia Pana naszego, Jezusa Chrystusa» (1 Kor 1, 2). Uświęcenie chrześcijanina, realizujące się w obmyciu chrzcielnym, umocnione jest sakramentami Bierzowania i Pojednania, i karmione Eucharystią, najbardziej drocennym dobrem Kościoła, sakramentem, przez który Kościół jest stale budowany jako Lud Boży, ciało Chrystusa i świątynia Ducha Świętego¹²⁷.

Biskup staje się sługą tego uświęcenia, które rozprzestrzenia się w życiu Kościoła zwłaszcza przez świętą liturgię. Liturgię, a przede wszystkim celebrację eucharystyczną określa się jako «szczyt i źródło życia Kościoła»¹²⁸. Słowa te w jakiś sposób znajdują potwierdzenie w posłudze liturgicznej biskupa, która jawi się jako centralny moment jego działalności, mającej na względzie uświęcenie Ludu Bożego.

Tak też jawi się jasno waga życia liturgicznego w Kościele partykularnym, gdzie biskup sprawuje swoją posługę uświęcania głosząc i wyjaśniając słowo Boże, przewodząc modlitwie *za* swój lud i *ze* swym ludem, przewodnicząc sprawowaniu sakramentów. Z tego powodu Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* przypisuje biskupowi piękny tytuł, zaczerpnięty z modlitwy odmawianej podczas święceń biskupich obrządku bizantyjskiego, «szafarza łaski najwyższego kapłaństwa, szczególnie co do Eucharystii, którą sam sprawuje, albo o której sprawowanie się troszczy, a dzięki której Kościół ustawicznie żywi się i wzrasta»¹²⁹.

Pomiędzy posługą uświęcania a pozostałymi dwiema – posługą nauczania i rządzenia – istnieje głęboka i ścisła zależność. Głoszenie słowa jest w istocie przyporządkowane uczestnictwu w życiu Bożym osiąganym przez podwójny stół, Słowa i Eucharystii. Rozwija się ono i przejawia w życiu codziennym wiernych, wszyscy są wezwani, aby wyrazić w swoim zachowaniu to, co otrzymali w wierze¹³⁰. Służba rządzenia natomiast, jak służba Jezusa Dobrego Pasterza, wyraża się w funkcjach i dziełach zmierzających do tego, by w życiu wiernych uwidoczniła się pełnia życia w miłości, na chwałę Trójcy Świętej i na świadectwo Jej miłującej obecności w świecie.

Każdy biskup zatem, sprawując posługę uświęcania (*munus sanctificandi*) realizuje to, do czego zmierza posługa nauczania (*munus docendi*), a zarazem czerpie łaskę potrzebną do spełniania posługi rządzenia (*munus regendi*), wzorując swoje postępowanie na Chrystusie Najwyższym Pasterzu w taki sposób, aby wszystko przyporządkowane było budowaniu Kościoła i chwale Trójcy Świętej.

¹²⁷ Por. Jan Paweł II, Enc. *Ecclesia de Eucharistia* (17 kwietnia 2003), 22-24: AAS 95 (2003), 448-449.

¹²⁸ Por. Sobór Wat. II, Konst. o Liturgii św. *Sacrosanctum Concilium*, 10.

¹²⁹ N. 26.

¹³⁰ Por. Sobór Wat. II, Konst. o Liturgii św. *Sacrosanctum Concilium*, 10.

Źródło i szczyt życia Kościoła partykularnego

33. Biskup spełnia posługę uświęcania przez sprawowanie Eucharystii i innych sakramentów, oddawanie chwały Bogu w Liturgii Godzin, przewodniczenie innym świętym obrzędom, a także poprzez promowanie życia liturgicznego i autentycznej ludowej pobożności. Poza tym, pośród wszystkich uroczystości, którym przewodniczy biskup, szczególne miejsce zajmują celebracje wskazujące na charakterystyczny element jego posługi biskupiej jako pełni kapłaństwa. Chodzi zwłaszcza o udzielanie sakramentu Bierzmania i Kapłaństwa, o sprawowanie uroczystej Eucharystii, podczas której biskup otoczony jest swoim prezbiterium i innymi szafarzami – jak w liturgii Mszy św. Krzyżma, poświęcenia kościołów i ołtarzy, konsekracji dziewic i innych obrzędów ważnych dla życia Kościoła partykularnego. W tych celebracjach biskup jest w sposób widzialny ojcem i pasterzem wiernych, «kapłanem wielkim» swojego ludu (por. *Hbr* 10, 21), modlącym się nauczycielem modlitwy, który wstawia się za swoimi braćmi i z tym samym ludem błaga Pana i dziękuje Mu, wskazując na prymat Boga i Jego łaski.

W tych wszystkich momentach wypływa jak ze źródła łaska Boża, która przenika całe życie dzieci Bożych podczas ich ziemskiej wędrówki, kierując je w stronę jej szczytu i pełni w ojczyźnie niebieskiej. Posługa uświęcania jest zatem podstawą głoszenia chrześcijańskiej nadziei. Biskup przepowiadając nie tylko głosi obietnice Boże i zarysowuje ścieżki na przyszłość, ale także wspiera Lud Boży w jego ziemskim pielgrzymowaniu przez sprawowanie sakramentów, zadatku przyszłej chwały, daje mu zakosztować jego ostatecznego przeznaczenia, w komunii z Dziewicą Maryją i świętymi, z niezłomną pewnością ostatecznego zwycięstwa Chrystusa nad grzechem i śmiercią oraz Jego przyjścia w chwale.

Znaczenie kościoła katedralnego

34. Dla biskupa, chociaż spełnia swoją posługę uświęcania w całej diecezji, głównym punktem odniesienia jest kościół katedralny, który jest jakby kościołem matką i centrum Kościoła partykularnego.

Kościół katedralny jest bowiem miejscem, w którym biskup ma swą katedrę, z której naucza i przyczynia się do wzrastania ludu poprzez głoszenie słowa, prowadzi głównym celebracjom roku liturgicznego i udziela sakramentów. Właśnie z wysokości swojej katedry biskup jawi się wobec zgromadzenia wiernych jako ten, który przewodniczy *in loco Dei Patris*; dlatego, jak już wspomniałem, według pradawnej tradycji zarówno Wschodu, jak i Zachodu, jedynie biskup może obejmować katedrę biskupią. To właśnie obecność tej katedry czyni z kościoła katedralnego przestrzenne i duchowe centrum jedności i komunii dla prezbiterium diecezjalnego i dla całego świętego Ludu Bożego.

W związku z tym nie można zapomnieć o nauczaniu Soboru Watykańskiego II na temat najwyższego znaczenia, które wszyscy powinni dostrzec «w liturgicznym życiu diecezji skupionym wokół biskupa, zwłaszcza w kościele katedralnym. Wszyscy powinni być przeświadczeni, że szczególne ujawnienie się Kościoła dokonuje się w pełnym i czynnym uczestnictwie całego świętego Ludu Bożego w tej samej celebracji liturgicznej, a zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym

ołtarzu, pod przewodnictwem biskupa otoczonego prezbiterami i osobami posługującymi»¹³¹. W katedrze zatem, gdzie realizuje się najbardziej doniosły moment życia Kościoła, wypełnia się także najwznioślejszy i święty akt *munus sanctificandi* biskupa, który niesie ze sobą równocześnie, jak sama liturgia, której przewodniczy, uświęcenie osób oraz kult i chwałę Bożą.

Szczególne okazje takiego objawiania się tajemnicy Kościoła stanowią różnorodne celebracje. Pośród nich wspominam coroczną liturgię Mszy św. Krzyżma, którą należy uważać za «jeden z głównych przejawów pełni kapłaństwa biskupa i znak ścisłej jedności pomiędzy nim a kapłanami»¹³². Podczas tej celebracji, wraz z olejem chorych i olejem katechumenów poświęcone jest Krzyżmo święte, sakramentalny znak zbawienia i doskonałego życia dla wszystkich odrodzonych z wody i Ducha Świętego. Pośród najbardziej uroczystych liturgii trzeba niewątpliwie wymienić także udzielanie święceń – obrzęd, który ma w kościele katedralnym swoje własne, naturalne miejsce¹³³. Do tego dochodzą inne okoliczności, jak celebracja rocznicy dedykacji i święta świętych patronów diecezji.

Te i inne okoliczności, odpowiednio według kalendarza liturgicznego każdej diecezji, stanowią cenne okazje dla umocnienia więzi komunii z kapłanami, osobami konsekrowanymi, wiernymi świeckimi, oraz dla wzbudzenia impulsu misyjnego pośród wszystkich członków Kościoła partykularnego. Z tego powodu *Caeremoniale Episcoporum* uwydatnia znaczenie kościoła katedralnego i uroczystości, które się w nim odbywają, dla dobra i przykładu całego Kościoła partykularnego¹³⁴.

Biskup – moderator liturgii jako pedagoga wiary

35. Biorąc pod uwagę obecne okoliczności życia Kościoła, Ojcowie synodalni chcieli zwrócić uwagę na wielkie znaczenie posługi uświęcania spełnianej w liturgii, którą należy sprawować tak, by uwydatnić jej funkcję dydaktyczną i wychowawczą¹³⁵. W tym celu konieczne jest, aby celebracje liturgiczne były prawdziwym *objawieniem tajemnicy*. Powinny więc wyrażać przejrzyste naturę kultu Bożego, odzwierciedlać rzeczywistą istotę Kościoła, który modli się i sprawuje tajemnice Boże. Jeśli w celebracjach będą brać udział wszyscy, zgodnie z różnymi posługami, jasnieć będą one godnością i pięknem.

Ja sam, w sprawowaniu mojej posługi, pragnąłem nadać celebracjom liturgicznym pierwszeństwo, czy to w Rzymie, czy podczas moich podróży apostolskich na różnych kontynentach i pośród różnych narodów. Pragnąłem wydobywać piękno i godność chrześcijańskiej liturgii we wszystkich jej przejawach, aby kształtować uczucia religijne wiernych i otwierać je na transcendencję, promując prawdziwe znaczenie uświęcenia imienia Bożego.

¹³¹ *Tamże*, 41.

¹³² Pontyfikał Rzymski, *Błogosławieństwo olejów*, Wprowadzenie, 1.

¹³³ Por. Pontyfikał Rzymski, *Obrzędy Święceń Biskupów, Prezbiterów i Diakonów*: Wprowadzenie, 21. 120. 202.

¹³⁴ Por. nn. 42-54.

¹³⁵ Por. *Propositio* 17.

Zachęcam więc moich braci biskupów, nauczycieli wiary i uczestników najwyższego kapłaństwa Chrystusowego, by dołożyli wszelkich starań w celu autentycznego promowania liturgii. Wymaga to jednak, aby w sposobie jej sprawowania głoszone jasno prawdę objawioną, wiernie przekazywano życie Boże oraz wyrażano jednoznacznie prawdziwą naturę Kościoła. Oby wszyscy uświadomili sobie wielkie znaczenie świętych celebracji tajemnic wiary katolickiej. Prawdy wiary i życia chrześcijańskiego nie przekazujemy jedynie przez słowa, lecz także przez znaki sakramentalne i całość obrzędów liturgicznych. Bardzo znane jest w tej kwestii starożytne założenie, które łączy ściśle *lex credendi* z *lex orandi*¹³⁶.

Niech zatem każdy biskup będzie wzorem w przewodniczeniu, świadom, że ma *tractare mysteria*. Niech również głębokie życie teologiczne inspiruje wszelkie kontakty ze świętym Ludem Bożym. Biskup powinien umieć przekazywać nadprzyrodzony sens słów, modlitw i obrzędów w taki sposób, aby zaangażować wszystkich w uczestnictwo w świętych tajemnicach. Powinien ponadto, poprzez konkretną i odpowiednią promocję duszpasterstwa liturgicznego w diecezji zapewnić, aby szafarze i lud posiadali autentyczne zrozumienie i doświadczenie liturgii, tak aby doprowadzić wiernych do pełnego, świadomego, czynnego i owocnego uczestnictwa w świętych tajemnicach, czego oczekiwiał Sobór Watykański II¹³⁷.

W ten sposób uroczystości liturgiczne, a szczególnie te, którym przewodniczy biskup w swojej katedrze, powinny być przejrzystym głoszeniem wiary Kościoła, wyjątkowymi chwilami, w których biskup przedstawia wiernym tajemnicę Chrystusa i pomaga im stopniowo w nią wnikać, aby doświadczyć jej w radosny sposób, a następnie dawać świadectwo przez dzieła miłości (por. *Ga* 5, 6).

Biorąc pod uwagę wielkie znaczenie prawidłowego przekazywania wiary w świętej liturgii Kościoła, biskup dla dobra wiernych nie może zaniechać czujnej troski, aby obowiązujące normy liturgiczne były przestrzegane zawsze, przez wszystkich i wszędzie. Niesie to ze sobą również zdecydowaną i przeprowadzaną w odpowiednim czasie korektę nadużyć i wykluczenie arbitralnych decyzji na płaszczyźnie liturgicznej. Przedmiotem troski biskupa powinno być także zapewnienie, o ile to zależy od niego, lub we współpracy z Konferencjami Episkopatu i odpowiednimi komisjami liturgicznymi, aby godność i prawda akcji liturgicznych była przestrzegana w transmisjach radiowych i telewizyjnych.

Centralny charakter dnia Pańskiego i roku liturgicznego

36. Życie i posługa biskupa muszą być niejako przeniknięte obecnością Pana w Jego tajemnicy. Szerzenie w całej diecezji przekonania o duchowej, katechetycznej i duszpasterskiej centralności liturgii zależy bowiem w znacznej mierze od przykładu biskupa.

W centrum tej jego posługi znajduje się celebracja Tajemnicy paschalnej Chrystusa w dniu Pańskim, czyli w niedzielę. Jak już wielokrotnie powtarzałem, także ostatnio, należałoby przywrócić centralne miejsce święceniu dnia Pańskiego, a w nim sprawowaniu Eucharystii. Niedziela jest dniem, który powinien być postrzegany jako

¹³⁶ «*Legem credenti lex statuat supplicandi*»: Św. Celestyn, *Ad Galliarum episcopos*: PL 45, 1759.

¹³⁷ Por. Konst. o Liturgii św. *Sacrosanctum Concilium*, 11. 14.

«specjalny dzień wiary, dzień zmartwychwstałego Pana i daru Ducha Świętego, prawdziwa Pascha tygodnia»¹³⁸.

Obecność biskupa, który w niedzielę, która jest także dniem Kościoła, przewodniczy Eucharystii w swojej katedrze lub w parafiach diecezji, może być przykładnym znakiem wierności tajemnicy zmartwychwstania i źródłem nadziei w pielgrzymowaniu Ludu Bożego, od niedzieli do niedzieli, aż do ósmego dnia bez zmięchnięcia – dnia odwiecznej Paschy¹³⁹.

Kościół przeżywa na nowo całą tajemnicę Chrystusa na przestrzeni roku liturgicznego, poczynając od Wcielenia i Narodzenia Pańskiego aż do Wniebowstąpienia, dnia Pięćdziesiątnicy oraz oczekiwania nadziei na chwalebny powrót Pana¹⁴⁰. Oczywiście, biskup poświęca szczególną uwagę przygotowaniu i celebracji Triduum Paschalnego, stanowiącego serce całego roku liturgicznego, wraz z uroczystą Wigilią Paschalną i jej przedłużeniem w okresie wielkanocnym.

Rok liturgiczny ze swoim cyklicznym rytmem może z pożytkiem być uwzględniony w duszpasterskim planowaniu życia diecezji skoncentrowanego wokół tajemnicy Chrystusa, w oczekiwaniu Jego przyjścia w chwale. W tym itinerarium wiary Kościół jest umacniany wspomnieniem Dziewicy Maryi, która, «jak w niebie (...) doznaje już chwały co do ciała i duszy, tak tu na ziemi (...) przyświeca pielgrzymującemu Ludowi Bożemu jako znak niezachwianej nadziei i pociechy»¹⁴¹. Nadzieję tę ożywia również wspomnieniem męczenników i innych świętych, «którzy dzięki wielorakiej łasce doszli do doskonałości, a osiągnąwszy już wieczne zbawienie, wyśpiewują Bogu w niebie doskonałą chwałę i wstawiają się za nami»¹⁴².

Biskup jako szafarz celebracji eucharystycznej

37. W centrum *munus sanctificandi* biskupa znajduje się Eucharystia, którą sam sprawuje lub o której sprawowanie się troszczy, i w której w sposób szczególny wyraża się jego urząd «ekonoma» czy szafarza łaski najwyższego kapłaństwa¹⁴³.

Przewodnicząc zwłaszcza zgromadzeniu eucharystycznemu biskup pomaga budować Kościół, tajemnicę komunii i misji. Eucharystia jest bowiem istotną zasadą życia nie tylko pojedynczych wiernych, ale całej ich wspólnoty w Chrystusie. Wierni, zgromadzeni na przepowiadaniu Ewangelii, tworzą wspólnoty, w których prawdziwie obecny jest Kościół Chrystusowy, a przejawia się to ze szczególną oczywistością w samym sprawowaniu Ofiary eucharystycznej¹⁴⁴. Znane jest w tej kwestii nauczanie Soboru Watykańskiego II: «W każdej wspólnotie ołtarza, świętej posłudze biskupa, pokazuje się symbol owej miłości i “jedności Mistycznego Ciała, bez którego nie może być zbawienia”. W tych wspólnotach, choć nieraz są one szczupłe i ubogie, albo żyją w rozproszeniu, obecny jest Chrystus, którego mocą jednoczy się jeden, święty, katolicki i apo-

¹³⁸ Jan Paweł II, List apost. *Novo millennio ineunte* (6 stycznia 2001), 35: AAS 93 (2001), 291.

¹³⁹ Por. *Propositio* 17.

¹⁴⁰ Por. Sobór Wat. II, Konst. o Liturgii św. *Sacrosanctum Concilium*, 102.

¹⁴¹ Por. Sobór Wat. II, Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 68.

¹⁴² Sobór Wat. II, Konst. o Liturgii św. *Sacrosanctum Concilium*, 104.

¹⁴³ Por. Sobór Wat. II, Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 26.

¹⁴⁴ Por. Jan Paweł II, Enc. *Ecclesia de Eucharistia* (17 kwietnia 2003), 21: AAS 95 (2003), 47-48.

stolski Kościół. Albowiem “nie co innego sprawia uczestnictwo w Ciele i Krwi Chrystusa, jak to właśnie, że się przemieniamy w to, co przyjmujemy”¹⁴⁵.

Z celebracji eucharystycznej, która jest «źródłem i szczytem całej ewangelizacji»¹⁴⁶, wypływa także całe zaangażowanie Kościoła, dążące do ukazania innym poprzez świadectwo życia tajemnicy przeżywanej w wierze.

Pośród wszystkich wymagań posługi pasterskiej biskupa zaangażowanie w sprawowanie Eucharystii jest najbardziej koniecznym i najważniejszym. Do głównych zadań biskupa należy także zapewnienie wiernym dostępu do stołu Pańskiego, przede wszystkim w niedzielę, która, jak już nieco wyżej wspomniałem, jest dniem, w którym Kościół – wspólnota i rodzina dzieci Bożych – odnajduje swoją szczególną tożsamość chrześcijańską wokół swoich kapłanów¹⁴⁷.

Zdarza się jednak w wielu miejscach, że z powodu braku kapłanów czy też z innych poważnych i stałych powodów, zapewnienie normalności w celebrowaniu Eucharystii napotyka na wiele trudności. Wzrasta wtedy obowiązek biskupa, aby jako ojciec rodziny i szafarz łaski, zwracał zawsze uwagę na rozeznanie rzeczywistych potrzeb i powagi sytuacji. Należy mądrze rozmieścić członków prezbiterium i zadbać, aby w podobnych pilnych przypadkach wspólnoty nie pozostawały zbyt długo pozbawione celebracji eucharystycznej.

Gdy brak Mszy św., biskup zatroszczy się o to, by przynajmniej w niedzielę i dni świąteczne wspólnota, która niezmiennie oczekuje pełnego spotkania z Chrystusem w celebracji Misterium paschalnego, mogła liczyć na specjalną celebrację. W tym przypadku wierni, pod przewodnictwem odpowiedzialnych szafarzy, będą mogli korzystać z daru głoszonego słowa i z Komunii eucharystycznej, poprzez przewidziane i odpowiednio celebrowane zgromadzenia niedzielnych pod nieobecność kapłana¹⁴⁸.

Biskup odpowiedzialny za inicjację chrześcijańską

38. W obecnej sytuacji Kościoła i świata, czy to w Kościołach nowych, czy w krajach, w których chrześcijaństwo utwierdzone jest od wieków, opatrnościowym okazuje się powrót do wielkiej tradycji dyscypliny inicjacji chrześcijańskiej, szczególnie w odniesieniu do dorosłych. To pozytywne polecenie przekazał Sobór Watykański II¹⁴⁹ w celu otwarcia drogi spotkania z Chrystusem i Kościołem wielu mężczyznom i kobietom dotkniętym łaską Ducha Świętego i pragnącym wejść w komunię z tajemnicą zbawienia w Chrystusie, który dla nas umarł i zmartwychwstał.

Na drodze inicjacji chrześcijańskiej katechumeni są stopniowo wprowadzani w znajomość tajemnicy Chrystusa i Kościoła, w analogii do początku, rozwoju i wzrostu życia naturalnego. W istocie, wierni odrodzeni w Chrzcie i włączeni do królewskiego kapłaństwa są umocnieni poprzez bierzmowanie, którego pierwszym szafa-

¹⁴⁵ Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 26.

¹⁴⁶ Sobór Wat. II, Dekr. o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, 5.

¹⁴⁷ Por. Sobór Wat. II, Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 28; Jan Paweł II, Enc. *Ecclesia de Eucharistia* (17 kwietnia 2003), 41-42: AAS 95 (2003), 460-461.

¹⁴⁸ Kongr. ds. Duchowieństwa (i inne), Instr. Międzydykasterialna o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów *Ecclesiae de mysterio* (15 sierpnia 1997), Rozporządzenia praktyczne, art. 7: AAS 89 (1997), 869-870.

¹⁴⁹ Por. Konst. o Liturgii św. *Sacrosanctum Concilium*, 64.

rzem jest biskup, i otrzymują w ten sposób szczególne wylanie darów Ducha Świętego. Uczestnicząc wreszcie w Eucharystii, pokrzepieni są pokarmem życia wiecznego i w pełni włączeni w Kościół, mistyczne Ciało Chrystusa. W ten sposób wierni, «w konsekwencji tych sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, mogą zakosztować coraz bardziej i pełniej skarbów życia Bożego i postępować naprzód, aż do osiągnięcia doskonałości miłości»¹⁵⁰.

Biskupi, biorąc pod uwagę obecną sytuację, powinni wprowadzać w życie przepisy *Obrzędu inicjacji chrześcijańskiej osób dorosłych*. Niechaj więc troszczą się o to, by w każdej diecezji istniały struktury i ludzie zaangażowani w duszpasterstwo, niezbędni do zapewnienia w sposób jak najbardziej godny i skuteczny realizacji nakazów i dyscypliny liturgicznej, katechetycznej i duszpasterskiej inicjacji chrześcijańskiej, dostosowanej do wymagań naszych czasów.

Droga inicjacji chrześcijańskiej ze względu na swój charakter stopniowego wprowadzania w tajemnicę Chrystusa i Kościoła, która trwa, żywa i aktywna, w każdym z Kościołów partykularnych, wymaga obecności i posługi biskupa diecezjalnego, w szczególności w jej fazie kulminacyjnej, czyli w udzieleniu sakramentów: Chrztu, Bierzmowania i Eucharystii, co ma miejsce z reguły podczas Wigilii Paschalnej.

Zadaniem biskupa jest także regulowanie, według praw Kościoła, tego wszystkiego, co odnosi się do dziedziny inicjacji chrześcijańskiej dzieci i młodzieży, ich odpowiedniego przygotowania katechetycznego i stopniowego angażowania w życie wspólnoty. Powinien także czuwać, aby ewentualne etapy katechumenatu, lub powtórne podejmowanie i ożywianie inicjacji chrześcijańskiej, czy też zbliżenie tych wiernych, którzy oddalili się od zwykłego i wspólnotowego życia wiary, były zgodne z normami kościelnymi oraz w pełni harmonizowały z życiem wspólnot parafialnych w diecezji.

Oдноśnie do sakramentu Bierzmowania biskup, który jest jego pierwszym szafarzem, zadba o to, by zwykle był on udzielany przez niego samego. Jego obecność pośród wspólnoty parafialnej, która ze względu na obecność chrzcielnicy oraz stołu eucharystycznego, jest miejscem naturalnym i zwykłym drogi inicjacji chrześcijańskiej, przywołuje skutecznie tajemnicę Pięćdziesiątnicy i jawi się jako ogromnie użyteczna dla umocnienia więzi komunii kościelnej pomiędzy pasterzem a wiernymi.

Odpowiedzialność biskupa w zakresie dyscypliny pokutnej

39. Ojcowie synodalni w swoich wystąpieniach poświęcili szczególną uwagę dyscyplinie pokutnej, wskazując na jej wielkie znaczenie i podkreślając szczególną troskę, jaką biskupi – jako następcy Apostołów – powinni otaczać duszpasterstwo oraz dyscyplinę sakramentu Pokuty. Z radością usłyszałem ich potwierdzenie tego, co jest moim głębokim przekonaniem, że trzeba otoczyć maksymalną troską duszpasterską ten sakrament Kościoła, źródło pojednania, pokoju i radości dla nas wszystkich, którzy potrzebujemy miłosierdzia Pańskiego i uzdrowienia z ran grzechu.

Do biskupa, jako pierwszego odpowiedzialnego za dyscyplinę pokutną w jego Kościele partykularnym, należy przede wszystkim zadanie *kerymatycznego* wezwania do

¹⁵⁰ Paweł VI, Konst. apost. *Divinae consortium naturae* (15 sierpnia 1971): AAS 63 (1971), 657.

nawrócenia i pokuty. Jego obowiązkiem jest mówienie z ewangeliczną wolnością o smutnej i niszczącej obecności grzechu w życiu ludzi i w historii wspólnot. Równocześnie powinien on przepowiadać niezgłębianą tajemnicę miłosierdzia, które Bóg nam okazał w Krzyżu i Zmartwychwstaniu swego Syna, Jezusa Chrystusa, oraz w wylaniu Ducha Świętego, dla odpuszczenia grzechów. To przepowiadanie, które jest także zaproszeniem do pojednania i wezwaniem do nadziei, stanowi centrum Ewangelii. Jest to pierwsze przesłanie Apostołów w dniu Pięćdziesiątnicy – przesłanie, w którym objawia się sens łaski i zbawienia przekazywanego przez sakramenty.

Biskup ma być, odpowiednio do sytuacji, przykładnym szafarzem sakramentu Pokuty, i sam powinien gorliwie i wiernie do niego przystępować. Powinien stale zachęcać swoich kapłanów, by mieli wielki szacunek dla posługi pojednania, otrzymanej w święceniach kapłańskich, dodając im odwagi, by sprawowali ją szczerze i z poczuciem nadprzyrodzonej, naśladując Ojca witającego powracających do domu rodzinnego oraz Chrystusa, Dobrego Pasterza, niosącego na ramionach zagubioną owieczkę¹⁵¹.

Odpowiedzialność biskupa obejmuje także czuwanie, aby zastosowanie abszolucji generalnej miało miejsce z zachowaniem przepisów prawa. W związku z tym w Motu proprio *Misericordia Dei* podkreśliłem, że biskupi winni przypominać o obowiązującej dyscyplinie, zgodnie z którą spowiedź indywidualna i pełna oraz rozgrzeszenie stanowią jedyny zwyczajny sposób, w jaki wierny, będąc świadomym grzechu ciężkiego, może pojednać się z Bogiem i z Kościołem. Jedynie fizyczna lub moralna niemożliwość zwalnia z takiej zwyczajnej drogi i w takim przypadku można uzyskać pojednanie w inny sposób. Biskup będzie przypominał wszystkim, od których na mocy urzędu wymaga się troski o dusze, o ich obowiązku, by zapewnili wiernym możliwość przystępowania do spowiedzi indywidualnej¹⁵². To również do biskupa należy upewnienie się, czy wierni rzeczywiście mają zapewnione konieczne udogodnienia, by mogli się wypowiedzieć.

W świetle Tradycji i Magisterium Kościoła, biorąc pod uwagę ścisłą więź istniejącą pomiędzy sakramentem Pojednania a uczestnictwem w Eucharystii, coraz bardziej koniecznym staje się dziś zadanie formowania sumienia wiernych, aby uczestniczyli godnie i owocnie w Uczcie eucharystycznej, biorąc w niej udział w stanie łaski¹⁵³.

Warto wspomnieć ponadto, że do biskupa należy także obowiązek regulowania w odpowiedni sposób, przy pomocy rozważnie wybranych odpowiednich szafarzy, dyscypliny odprawiania egzorcyzmów i modlitw o uzdrowienie, z uwzględnieniem ostatnich dokumentów Stolicy Apostolskiej¹⁵⁴.

¹⁵¹ Por. *Propositio* 18.

¹⁵² Por. n. 1: AAS 94 (2002), 453-454.

¹⁵³ Por. *Propositio* 18.

¹⁵⁴ Rytuał Rzymski, *Ryt egzorcyzmów* (22 listopada 1998), Watykan 1999; Kongregacja Nauki Wiary, *Instr. Na temat modlitw o uzdrowienie* (14 września 2000): *L'Osservatore Romano*, 24 listopada 2000, s. 6.

Troska o pobożność ludową

40. Ojcowie synodalni potwierdzili wielkie znaczenie pobożności ludowej w przekazywaniu i pogłębianiu wiary. Jak powiedział mój czcigodny poprzednik Paweł VI, jest ona bowiem bardzo wartościowa w odniesieniu zarówno do Boga jak i braci¹⁵⁵, tak że stanowi prawdziwy skarb duchowości w życiu wspólnoty chrześcijańskiej.

Również w naszych czasach, w których wyczuwa się powszechne pragnienie duchowości, co często prowadzi wielu do przystępowania do sekt religijnych lub angażowania się w inne formy nieokreślonego spiritualizmu, biskupi powołani są, by rozpoznawać i promować wartości i formy pobożności ludowej.

Wciąż aktualne jest to, co zapisane zostało w Adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntiandi*: «Miłość pasterska powinna podpowiadać wszystkim wybranym przez Pana na przewodników wspólnot kościelnych zasady zachowania wobec tej rzeczywistości równocześnie tak bogatej i tak delikatnej. Przede wszystkim należy być wrażliwym, umieć pojąć jej wewnętrzne rozmiary i niezaprzeczalne wartości, być gotowym do wspierania jej, aby uniknąć ryzyka dewiacji. Jeśli jest dobrze ukierunkowana, popularna religijność może dla naszego ludu stawać się prawdziwym spotkaniem z Bogiem w Jezusie Chrystusie»¹⁵⁶.

Należy zatem ukierunkowywać tę pobożność, oczyszczając przy okazji jej formy wyrazu zgodnie z zasadami wiary i życia chrześcijańskiego. Wierni poprzez pobożność ludową powinni być prowadzeni do osobistego spotkania z Chrystusem, do komunii z Najświętszą Maryją Panną i ze świętymi, w szczególności poprzez słuchanie słowa Bożego, modlitwę, uczestnictwo w życiu sakramentalnym i świadectwo miłości oraz przez dzieła miłosierdzia¹⁵⁷.

W celu szerszej refleksji nad tym tematem, oraz dla zapoznania się z cenną serią rad teologicznych, duszpasterskich i duchowych, chciałbym odesłać do dokumentów wydanych przez Stolicę Apostolską, w których wspomniano, że wszelkie przejawy pobożności ludowej podlegają odpowiedzialności biskupa w jego diecezji. Do jego kompetencji należy ich regulowanie, zachęcanie do nich jako pomocnych wiernym w prowadzeniu chrześcijańskiego życia, oczyszczanie ich, jeśli zachodzi taka potrzeba, oraz poddawanie ich ewangelizacji¹⁵⁸.

Propagowanie świętości wszystkich wiernych

41. Świętość Ludu Bożego, której podporządkowana jest biskupia posługa uświęcania, jest darem łaski Bożej i objawieniem prymatu Boga w życiu Kościoła. Z tego powodu w swojej posłudze biskup powinien propagować niestrudzenie prawdziwe duszpasterstwo i pedagogię świętości, i w ten sposób realizować program proponowany przez piąty rozdział Konstytucji *Lumen gentium* o powszechnym powołaniu do świętości.

¹⁵⁵ Adhort. apost. *Evangelii nuntiandi* (8 grudnia 1975), 48: AAS 68 (1976), 37-38.

¹⁵⁶ *Tamże*.

¹⁵⁷ Por. *Propositio* 19.

¹⁵⁸ Por. Kongr. ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* (17 grudnia 2001), 21: Watykan, 2002, 28-29.

Program ten pragnęłam zaproponować całemu Kościołowi na początku trzeciego tysiąclecia jako priorytet duszpasterski i owoc wielkiego Jubileuszu Wcielenia¹⁵⁹. Świętość bowiem jest dziś w dalszym ciągu znakiem czasów, dowodem prawdy chrześcijaństwa jaśniejącej w jego najlepszych przedstawicielach, zarówno w tych, którzy w wielkiej liczbie zostali wyniesieni na ołtarze, jak i tych zdecydowanie jeszcze liczniejszych, którzy w ukryciu użyźnili i użyźniają dzieje ludzkości pokorną i radosną świętością codzienności. Również w naszych czasach nie brakuje bowiem cennego świadectwa różnych form świętości, osobistej i wspólnotowej, które są dla wszystkich, także dla nowych pokoleń, znakiem nadziei.

Aby więc wydobyć na światło dzienne świadectwo świętości, zachęcam moich braci biskupów, aby zechcieli zbierać i ujawniać znaki świętości i heroicznego cnót, które objawiają się także i dziś, zwłaszcza jeśli dotyczą wiernych świeckich w ich diecezjach, przede wszystkim chrześcijańskich małżonków. W przypadkach, w których jest to prawdziwie stosowne, zachęcam do otwierania odnośnych procesów kanonizacyjnych¹⁶⁰. Może to być dla wszystkich znakiem nadziei, zaś dla Ludu Bożego w jego wędrówce motywem umocnienia w składaniu wobec świata świadectwa nieustannej obecności łaski w ludzkich sprawach i wydarzeniach.

2. Ojciec Święty o modlitwie Psalmów

Podajemy informacje na temat kolejnych katechez Ojca Świętego o Psalmach:

30 kwietnia 2003: **PSALM 101 – WYZNANIE ŻARLIWEJ DUSZY**, „L'Osservatore Romano” 24 (2003) 10/257/, s. 47-48.

14 maja 2003: **PIEŚŃ Dn 3, 26-27. 29. 34-41 – MODLITWA AZARIASZA W PIECU OGNISTYM**, „L'Osservatore Romano” 24 (2003) 10/257/, s. 48-49.

21 maja 2003: **PSALM 144, 1-10 – MODLITWA O ZWYCIĘSTWO I POKÓJ**, „L'Osservatore Romano” 24 (2003) 10/257/, s. 49-50.

28 maja 2003: **PSALM 108 – BÓG NADZIEJĄ SWEGO LUDU**, „L'Osservatore Romano” 24 (2003) 10/257/, s. 50.

Ukazał się już trzeci tomik katechez papieża Jana Pawła II o psalmach Jutrznia, tym razem o psalmach TRZECIEGO tygodnia:

Jan Paweł II, Jutrznia. Poranna modlitwa Kościoła. Trzeci tydzień, Wydawnictwo Księża Marianów, Warszawa 2003, ISBN 83-7119-427-7.

¹⁵⁹ Por. List apost. *Novo millennio ineunte* (6 stycznia 2001), 29-41; AAS 93 (2001), 285-295.

¹⁶⁰ Por. *Propositio* 48.